

Askerî Muhakeme Usulü Kanununun 30 ncu maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun lâiyhası ve Millî Müdafaa ve Adliye Encümenleri mazbataları (1/290)

T .C.

Başvekâlet

Muamelât Umum Müdürlüğü

Tetkik Müdürlüğü

Sayı : 77 - 39 6/1628

14 . VI . 1944

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

1631 sayılı Askerî Muhakeme Usulü Kanununun 30 ncu maddesinin değiştirilmesi hakkında Millî Müdafaa Vekilligince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince 29 . V . 1944 tarihinde Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâiyhasının esbabı mucibesıyla birlikte sunulmuş olduğunu arz ederim.

Başvekil

Ş. Saraçoğlu

Mucip sebepler

1631 sayılı kanun: Hazar ve seferde Genelkurmay Başkanlığına ve Kor ve Tümen ve Alay Komutanlıklarıyla muadili makamlara adli âmirlik hak ve salâhiyeti tanınmış olduğu halde ordu ve ordu müfettişliklerinde ise bu hak ancak sefere hasredilmiştir.

İçinde bulunduğumuz İkinci Cihan harbinde görülen tecrübeler üzerine ve Millî Korunma Kanununa dayanarak fevkalâde hal ilân edilmiş ve ordu müfettişliklerine de ordu komutanlığı hak ve salâhiyeti verilmiştir.

Bugünkü durumun icabı böyle olunca Ordu Komutanları (Ordu müfettişleri) emrû komutayı bizzat ele almış oldukları halde kanunun kendilerine adli âmirlik hakkını vermemiş olmasından dolayı bu salâhiyeti kullanamamakta ve binnetice kendi emirleri altında bulunan kıta ve müesseselerde müstahdem her rütbedeki askerî şahıslardan suçlu görülenler hakkında takibat yapamamakta ve emrû komutanın yegâne müeyyidesi olan adli âmirlik salâhiyetini bizzat kullanamamakta ve emirleri altında bulunan daha küçük komutanlardan takibat talebinde bulunmaktadırlar ki, bu hal disiplin bakımından askerlikle kabili telif görülmemektedir.

Bu itibarla adli âmirlik salâhiyetinin ordu müfettişlikleri için seferde olduğu gibi fevkalâde hallerde dahi verilmesi maksadiyle Askerî Muhakeme Usulü Kanununun 30 ncu maddesinin C. fıkrasında değişiklik yapılmış olduğu gibi aynı maddenin A. ve B. fıkraları da vazıh görülmediğinden bu fıkraların ibarelerinin de daha açık olarak yeniden yazılmasına mecburiyet hâsıl olmuştur.

Millî Müdafaa Encümeni Mazbatası

T. B. M. M.

M. M. Encümeni

Esas No. 1/290

Karar No. 26

27 . VI . 1944

Yüksek Reisliğe

1631 sayılı Askerî Muhakeme Usulü kanununun 30 ncu maddesinin değiştirilmesi hakkında Millî Müdafaa Vekilliğince hazırlanıp Başvekâletin 14 Haziran 1944 gün ve 6/1628 sayılı tezkeresiyle Yüksek Reisliğe sunulan ve Encümenimize havale buyurulan kanun lâyihası Millî Müdafaa ve Adliye Vekillikleri mümessilleri de hazır buldukları halde müzakere ve tetkik olundu.

Orduda evvelce münhasıran talim ve terbiye ve teftiş işleriyle meşgul olan ordu müfettişlerine, içinde bulunduğumuz fevkalâde ahval dolayısıyla, ordu komutanlığı hak ve salâhiyeti verilmiş ve ordu müfettişleri bizzat emir ve komutayı ellerine almış oldukları halde kanunun kendilerine adli âmirlik hakkını vermemiş olmasından dolayı emirleri altında bulunan askerî şahıslardan suçlu görülenler hakkında takibat yapamamakta ve emrî komutanın başlıca müeyyidelerinden olan adli âmlriik salâhiyetini kullanmaya imkân bulamamaktadırlar. Bu salâhiyetin bizzat kullanılmaması disiplin bakımından askerlikle kabili teklif olmadığından seferde ordu komutanları için kanunen kabul edilmiş olan bu hak ve salâhiyetin, fevkalâde

hallerde ordu müfettişlerine de verilmesi ve bu suretle mevzuatta mevcut bir boşluğun kapatılması maksadıyla hazırlanmış olan bu kanun lâyihası Encümenimizce de muvafık görülerek aynen ve ittifakla kabul olunmuştur.

Havalesi gereğince Adliye Encümenine gönderilmek üzere Yüksek Reisliğe sunulmuştur.

M. M. En. Reisi	M. M.	Kâtip
Sinob	Ağrı	Konya
C. K. İncedayın	H. Tugaç	V. Bilgin
Bolu	Bursa	Bursa
A. Alptöjan	A. Atlı	N. Tınaz
Çankırı	Çorum	Diyarbakır
Dr. A. Arkan	E.S. Akgöl	K. Sevüktekin
Erzurum	Erzurum	Gaziantep
A. Akyürek	Z. Soydemir	Dr. M. Canbolat
Hatay	İsparta	İstanbul
E. Durukan	C. Tüzemen	Ş. A. Ögel
Kars	Kayseri	Kırklareli
H. Durudoğan	N. Toker	K. Doğan
Kocaeli	Mardin	Muğla
M. Bakû	Dr. A. Uras	S. Güney
Siird	Tekirdağ	Tokad
B. Türkay	R. Apak	S. Çelikkol

Adliye Encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Adliye Encümeni
Esas No. 1/290
Karar No. 80

2 . VIII . 1944

Yüksek Reisliğe

Askerî Muhakeme Usulü Kanununun 30 ncu maddenin değiştirilmesi hakkında Millî Müdafaa Vekâletince hazırlanan ve Vekiller Heyetinin 29 . V . 1944 tarihli toplantısında Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihasının Encümenimize de havale ve tevdi buyrulması üzerine bahis mevzuu olan madde kanuniye Millî Müdafaa Vekâletinin alâkalı memurları huzuriyle tetkik ve müzakere olundu.

Kanunun esbârı mucibesinde ve mütehassıs Encümen olan Millî Müdafaa Encümeninin mazbatasında etraflı olarak beyan edildiği gibi, hazarda ordu müfettişlerinin kanunun takyidi ve emrû kumandanın bilfiil ellerinde bulunmaması dolayısıyla istimal edemedikleri âmiri adlilik vazifesinin, fevkalâde hal dolayısıyla iktisap eyledikleri emir ve kumandanın

tabii bir neticesi olarak âmiri adlilik vazifesini de istimal eylemelerinin lüzumu Encümenince de muvafık görülmüş ve madde kanuniye bir iki kelime ilâvesiyle ve müstaceliyet kararıyla aynen kabul edilmiştir.

Yüce Heyetin tasvibine arz olunmak üzere Umumî Heyete sunulur.

Adliye En. Rs.	Bu M. M.	Kâtip
Çorum	İzmir	Manisa
M. Çağıl	E. Oran	F. Uslu
Antalya	Bingöl	Erzincan
N. Aksoy	F. F. Düşünsel	A. Fırat
Kastamonu	Kastamonu	Kayseri
A. Binkaya	Dr. F. Ecevit	R. Özsoy
Kocaeli		Rize
S. Yargı		Dr. S. A. Dilemre

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

1631 sayılı Askerî Muhakeme Usulü Kanununun 30 ncu maddesini değiştiren kanun lâyihası

MADDE 1. — 1631 sayılı Askerî Muhakeme Usulü Kanununun 3915 sayılı kanunla tadil edilen 30 ncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Tümen ve Kor ve Başkomutanlık askerî mahkemeleri :

a) Her tümende ve muadili makamlarda (Erden binbaşı ve muadili (dâhil) bulunanlara kadar) askerî mahkemeye tâbi şahısları muhakemeye mezun lüzumu kadar askerî mahkeme teşekkül eder;

b) Her kolordu ve muadili makamlarda (Erden albay ve muadili (dâhil) bulunanlara kadar) askerî mahkemeye tâbi şahısları muhakemeye mezun, lüzumu kadar askerî mahkeme teşekkül eder;

c) Genelkurmay Başkanlığı emrinde, seferberlikte ve fevkalâde hallerde ordularda ve ordu müfettişliklerinde ve Başkomutanlık emrinde (Erden Marşala ve muadili (dâhil) bulunanlara kadar) askerî mahkemeye tâbi şahısları muhakemeye mezun, lüzumu kadar askerî mahkeme teşekkül eder;

d) Askerî Ceza Kanununun 55, 56, 57, 58 ve 59 ncu maddeleriyle 148 nci maddesinin (B) fıkrasında yazılı suçları işleyenlerin muhakemeleri en büyük adli âmir tarafından evvele tesbit ve tâyin olunan kolordu ve muadili makamlarda veyahut müstakil tümenlerde teşekkül edecek askerî mahkemelerde görülür.

MADDE 2. — İşbu kanun neşri tarihinden muteberdir.

MADDE 3. — İşbu kanun hükmünü yürütmeye İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

29 . V . 1944

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.
Ş. Saracoğlu	R. Türel	A. R. Artunkal
Da. V.	Ha. V.	Ma. V.
Hilmi Uran	N. Menemencioğlu	F. Ağralı
Mf. V.	Na. V.	İk. V.
Yücel	Sırrı Day	Fuad Sirmen
S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
Dr. H. Alataş	Suad H. Ürgüblü	Ş. R. Hatipoğlu
Mü. V.		Ti. V.
A. F. Oebesoy		

ADLIYE ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

1631 sayılı Askerî Muhakeme Usulü Kanununun 30 ncu maddesini değiştiren kanun lâyihası

MADDE 1 — 1631 sayılı Askerî Muhakeme usulü kanununun 30 ncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Tümen, Kolordu, Ordu ve başkomutanlık askerî mahkemeleri :

Madde 30. — A) Her tümen ve muadili makam refakatinde erden binbaşıya kadar (binbaşı dâhil) olanlarla muadili askerî şahısları ve askerî mahkemeye tâbi diğer kimseleri muhakemeye salâhiyetli lüzumu kadar askerî mahkeme teşekkül eder.

B) Her kolordu ve muadili makam refakatinde erden albaya kadar (albay dâhil) olanlarla muadili askerî şahısları ve askerî mahkemeye tâbi diğer kimseleri muhakemeye salâhiyetli lüzumu kadar askerî mahkeme teşekkül eder.

C) Geneikurmay Başkanlığı refakatinde, seferberlikte Ordularda ve Başkomutanlık refakatinde ve favkalâde hallerde ordu ve ordu müfettişliklerinde erden marşala kadar (marşal dâhil) olanlarla muadili askerî şahısları ve askerî mahkemeye tabi diğer kimseleri muhakemeye salâhiyetli lüzumu kadar askerî mahkeme teşekkül eder.

D) Askerî Ceza Kanununun 55, 56, 57, 58, ve 59 ncu maddeleri ile 148 nci maddesinin B fıkrasında yazılı suçları işleyenlerin muhakemeleri en büyük adli âmir tarafından evvele tesbit ve tâyin olunan kolordu ve muadili makamlarda veyahut müstakil tümenlerde teşekkül edecek askerî mahkemelerde görülür.

MADDE 2 — İşbu kanun neşri tarihinden muteberdir.

MADDE 3. — İşbu kanun hükmünü yürütmeye İcra Vekilleri Heyeti memurdur.